

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 23ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1975

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝ. ΖΕΠΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γεώργιος Μυλωνᾶς**, παρουσιάζων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βασιλείου Καραγεώργη, ὑπὸ τὸν τίτλον *Excavations at Kition I. The Tombs, London, 1974*, εἶπε περὶ αὐτοῦ τὰ κάτωθι :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸ ἐκ δύο τόμων βιβλίον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας καὶ Διευθυντοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Κύπρου Βασιλείου Καραγεώργη, τιτλοφορούμενον *Excavations at Kition I. The Tombs, London, 1974*.

Ὁ πρῶτος τόμος, ἐκ σελίδων 178, περιλαμβάνει τὸ περιγραφικὸν κείμενον καὶ ἰδίας μελέτας συνεργατῶν τοῦ συγγραφέως καὶ ὁ δεύτερος, ἀποτελούμενος ἐξ 182 πινάκων, παρέχει εἰκόνας καὶ σχέδια τῶν εὐρημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγχρώμους πίνακας τοῦ ρυτοῦ τοῦ Κιτίου.

Ἡ ἀνὰ χεῖρας ἐργασία ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου, τῶν γενομένων ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς μεγαλονήσου ἀπὸ τοῦ 1962, εἰς 13 συναπτάς περιόδους. Ἡ δημοσίευσις τῆς ἀνασκαφῆς τῶν τάφων προετάχθη, διότι τὰ ἐξ αὐτῶν εὐρήματα παρέχουν ἀκριβῆ ἀρχαιολογικὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῆς πόλεως. Τὰ νεκροταφεῖα τοῦ Κιτίου κατέχουν ἐκτεταμένους περιοχάς, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ περισσότεροι τῶν τάφων ἐσυλήθησαν καὶ κατεστράφησαν πρὸ χρόνων. Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δημοσιεύονται 8 τάφοι, ἐκ τῶν ὁποίων 3 ἀνάγονται εἰς τὸ τέλος τῆς πρωτοχαλκῆς τῆς Κύπρου ἐποχῆς, ἦτοι εἰς τοὺς περὶ τὰ 1800 π. Χ. χρόνους, 3 εἰς τὴν ὑστέραν χαλκῆν ἐποχὴν, ἦτοι εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 13ης π. Χ. ἑκατονταετίας, εἷς εἰς τὴν γεωμετρικὴν καὶ εἷς εἰς

τὴν ἀρχαϊκὴν τῆς Κύπρου ἐποχὴν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι λείψανα τῆς μέσης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1250 π. Χ., δὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κιτίου μέχρι σήμερον.

Ἐκ τῶν τάφων τῆς πρωτοχαλκῆς ἐποχῆς ὁ ὑπ' ἀρ. 6 διετήρησε μέρος τῶν κτερισμάτων του. Ὁ τάφος, σκαφείς εἰς τὸν μαλακὸν τοῦ λόφου βράχον, εἶχε βυθισθῆ εἰς νεωτέρους χρόνους τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, ὅτε ἄνωθεν τῆς περιοχῆς του ἐκτίσθησαν διάφορα οἰκήματα. Τὰ εἰς τὸν τάφον εὐρεθέντα καὶ περιγραφόμενα ἀντικείμενα ἀνέρχονται εἰς 52, ἐκ τῶν ὁποίων 51 εἶναι ἀγγεῖα Κυπριακῶν ρυθμῶν ἐν χρήσει περὶ τὸ 1800 π. Χ.

Οἱ τρεῖς τάφοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑστέραν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ εἶχον τὴν αὐτὴν τύχην. Οἱ ὑπ' ἀριθμὸν 4 καὶ 5 τάφοι, ἐσκαμμένοι ἐκατέρωθεν κοινοῦ δρόμου εἶναι τετράπλευροι μικρῶν διαστάσεων (ἀρ. 4, 2.55×2.30 μ., ἀρ. 5, 3.40×2.55 μ.). Εἶχον προφανῶς συληθῆ καὶ τὸ περιεχόμενόν των ἀνασκαλευθῆ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 π. Χ. χρόνους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἱ ὅποιοι κατεσκεύασαν οἰκήματα ἄνωθεν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν των. Οἱ συληταὶ ἐγκατέλειψαν εἰς τὰ χώματα, τὰ πληρώσαντα τοὺς τάφους, τεθραυσμένα ἀγγεῖα καὶ μικροαντικείμενα, μέρος τῶν πλουσιῶν κτερισμάτων τῶν τάφων. Ταῦτα συνελέγησαν, συνεκολλήθησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Λάρνακος, περιγράφονται δὲ πλήρως εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Καραγεώργη. Ἐκ τῶν 243 διασωθέντων ἀντικειμένων τὰ 221 εἶναι ἀγγεῖα. Ἄξιον ἰδίας προσοχῆς εἶναι ὅτι ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων τὰ 97 εἶναι μυκηναϊκά, 9 μινωικῆς τεχνοτροπίας καὶ 114 ρυθμῶν κυπριακῶν ἤτοι 44% περίπου τῶν ἀγγείων εἶναι Αἰγαιακῆς προελεύσεως. Ἐκ τῶν μικροαντικειμένων σπουδαιότερα εἶναι τεμάχια πλακιδίων ἐξ ἔλεφαντοστοῦ καὶ δοχείων ἐκ φαγεντιανῆς, φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὸ περίφημον ρυτὸν τοῦ Κιτίου, τὸ εὐρεθὲν τὸ 1962 εἰς τὰ κτίσματα τῆς περιοχῆς, προήρχετο ἀπὸ τοὺς τάφους τούτους.

Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 9 θαλαμοειδῆς τάφος, ἐσκαμμένος καὶ οὗτος εἰς τὸν βράχον, εἶναι ἀξιοσημεῖωτος, διότι ἔχει τρεῖς θαλάμους καὶ διότι εἰς αὐτὸν εὐρέθησαν δύο ἐπάλληλα στρώματα ὀστῶν καὶ κτερισμάτων. Ἀλλὰ καὶ ὁ τάφος οὗτος εἶχε προγενεστέρως συληθῆ. Τὸ κατώτατον στρώμα περιελάμβανε ἐσκορπισμένα ὀστᾶ καὶ 142 τεθραυσμένα κτερίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 114 εἶναι ἀγγεῖα. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν τὰ 92 εἶναι μυκηναϊκά, 8 μινωικῆς τεχνοτροπίας, καὶ μόνον 3 κυπριακῶν ρυθμῶν. Εἰς τὸ ἀνώτατον στρώμα, πάχους ποικίλλοντος ἀπὸ 0.20 μέχρι 0.90 μ., εὐρέθη σωρεῖα ὀστῶν καὶ 354 διάφορα ἀντικείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 175 ἦσαν ἀγγεῖα. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν τὰ 145 εἶναι μυκηναϊκὰ τοῦ τέλους τῆς ΥΕ ΠΙβ περιόδου, ἤτοι τοῦ τέλους τῆς 13ης π. Χ. ἑκατονταετίας. Τὰ συμπληρωθέντα καὶ ἐκ τῶν δύο στρωμάτων μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ἀποτελοῦν τὰ 82% τοῦ

συνόλου, ἀκόμη δὲ μετὰ τῶν ὀστῶν εὐρέθη καὶ μυκηναϊκὸν ἐκ πηλοῦ γυναικεῖον εἰδώλιον τύπου Ψ.

Ὁ τάφος ἦτο πλούσιος εἰς χρυσᾶ καὶ μικροτεχνήματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καὶ φαγεντιανῆς. Τὰ χρυσᾶ περιλαμβάνουν διαδήματα, ἐνώτια, δακτυλίδια, περιάπτα καὶ ψηφίδας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ μικρὸς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ λουτήρ (ἀσάμινθος) μήκους 0.117 μ., πλάτους 0.045 μ. καὶ ὕψους 0.033 μ., ὁ ὁποῖος προφανῶς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀνάμειξιν καλλυντικῶν.

Οἱ τάφοι τῆς ὑστεροχαλκῆς III περιόδου ἀποδεικνύουν τὴν εὐμάρειαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν κατοίκων τοῦ Κιτίου τοῦ τέλους τῆς 13ης ἑκατονταετίας, ἔτι δὲ καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ μυκηναϊκοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς περιοχῆς εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ ἀποίκισις τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς 12ης ἑκατονταετίας.

Οἱ τάφοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων, εἷς ἀνήκων εἰς τὴν γεωμετρικὴν καὶ εἷς εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν τῆς Κύπρου ἐποχὴν, ἀπέδωσαν ὀλίγα ἀντικείμενα μικρᾶς σπουδαιότητος καὶ συνήθη τῶν χρόνων ἐκείνων.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἀνασκαφῆς τῶν τάφων καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικά των στοιχεῖα δίδονται μὲ πληρότητα καὶ σαφήνειαν. Τὰ ἐξ αὐτῶν εὐρήματα περιγράφονται, κατατάσσονται εἰς ρυθμοὺς καὶ χρονολογοῦνται μετὰ ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας χαρακτηριστικῆς τῆς ἐργασίας τοῦ Καραγεώργη. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπὶ μέρους μελέται, αἱ δημοσιεύμεναι ὑπὸ τῶν συνεργατῶν του, ἀποτελοῦν σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι δύο, ἡ μελέτη τοῦ Ε. J. Pettenburg διὰ τὰ ἐκ φαγεντιανῆς ἀντικείμενα καὶ ἡ τοῦ Joffrey H. Schwartz διὰ τὰ ἐκ τῶν τάφων προελθόντα κρανία καὶ λοιπὰ σκελετικά κατάλοιπα. Τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια ἐκ φαγεντιανῆς ἀποδίδονται εἰς διάφορα ἐργαστήρια — αἰγυπτιακά, μεσανατολικά καὶ αἰγυπτιακά — τῶν ὁποίων τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα περιγράφονται λεπτομερῶς. Ἔτι δὲ παρέχεται πλήρης περιγραφή τοῦ ἐκ φαγεντιανῆς περιφήμου ρυτοῦ τοῦ Κιτίου τοῦ ὁποίου ἡ σπουδαιότης ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τοῦ 1962, ὅτε καὶ ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Καραγεώργη. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ρυτοῦ τούτου, ὕψους 0.268 μ., καλύπτεται ὑπὸ παχέος στρώματος κυανοῦ σμάλτου ἐπὶ τοῦ ὁποίου, διὰ ποικίλων χρωμάτων, ἐγράφησαν διάφορα ζῶα καὶ σκηνὴ κυνηγίου εἰς δύο ζῶνας· συνεχεῖς σπεῖραι ποικίλλουν τὴν κατωτάτην τρίτην ζώνην. Εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησην τοῦ ρυτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν στοιχεῖα εἰλημμένα καὶ ἀπὸ τρία περιγραφέντα ἐργαστήρια, τοῦτο δ' ἀποδεικνύει τὸν ἐκλεκτικὸν χαρακτῆρα τῆς τέχνης τὴν ὁποίαν τὸ ρυτὸν ἀντιπροσωπεύει. Κατὰ τὸν συγγραφέα, ὁ τεχνίτης τοῦ ρυτοῦ ἦτο ἴσως ἐκ Βύβλου, ἀλλ' εἰργάζετο εἰς Κίτιον, ὅπου καὶ ὑπέπεσεν εἰς αἰγυπτιακὴν ἐπίδρασιν.

Ἄξια μεγάλης προσοχῆς καὶ ἰδίου ἐπαίνου εἶναι ἡ ἐργασία αὐτῆ τοῦ Καραγεώργη, ἐπιστήμονος ἐργαζομένου ἐντὸς ἀποπνικτικῆς ἀτμοσφαιρας μεστῆς ἀβειβαιότητος καὶ ἐπικρεμαμένων συμφορῶν, τὰς ὁποίας ἐπισωρεύουν βάρβαροι ἐπιδρομεῖς ἐπὶ τῆς μαρτυρικῆς μεγαλονήσου. Ἡ ψυχικὴ καρτερία ἐπιστήμονος, ὁ ὁποῖος διὰ μελετῶν προάγει τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν διὰ διαλέξεων εἰς κέντρα καὶ Πανεπιστήμια τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ συγχρόνως μετέχει τῆς μαρτυρικῆς ζωῆς τῶν συμπατριωτῶν του καὶ παρίσταται, ἀνίσχυρος θεατῆς, εἰς τὴν καταστροφὴν ἔργων τέχνης καὶ μνημείων τὰ ὁποῖα ἐφείσθησαν αἰῶνες δλόκληροι καὶ πολλὰ τῶν ὁποίων αὐτὸς ἔφερεν εἰς φῶς, ἡ ψυχικὴ αὐτῆ καρτερία προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν. Παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότη-τας ὁ συγγραφεὺς συμβάλλει οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ παρέχει φωτεινὸν παράδειγμα εἰς ὅσους δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν εἰς περιβάλλον εἰρηνικὸν καὶ ἥσυχον. Πιστεύω ὅτι ἡ Ἀκαδημία ὀφείλει νὰ ὀνομάσῃ τὸν Βασίλειον Καραγεώργην ἄξιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης.
